

Nr 81

Av herr **Lundberg m. fl.**, om inrättande av en professur i socialmedicin vid Uppsala universitet.

Uppsala universitet har som ett av sina mest angelägna äskanden under de sista åren uppfört en professur i socialmedicin. Kanslern för rikets universitet har tillstyrkt professurens inrättande såväl år 1958 som år 1959, men den har icke upptagits i proposition. Medicinska fakulteten kommer som följd härav redan inom närmaste tiden i en mycket svår situation när det gäller att söka upprätthålla undervisningen i det viktiga ämnet. För att rätt klargöra situationen vill vi anföra följande.

Ämnet socialmedicin som självständigt undervisnings- och tentamensämne infördes genom 1955 års läkarutbildningsreform. Det avser att ge de blivande läkarna en vidgad och fördjupad kunskap om de sjuka i deras förhållande till samhället och dess olika funktioner. Som ett viktigt led ingår därvid en framställning om de förebyggande åtgärdernas allt större betydelse inom alla områden av medicinen, samt vidare om de hjälpåtgärder från samhällets sida för de sjuka och deras anhöriga som föreligger, och om de organ som förmedlar dem. Undervisningen i ämnet socialmedicin introduceras under den första avdelningen av medicine licentiatstudierna med en propedeutisk kurs, den fortsätter under den andra avdelningen med en samundervisning med olika kliniska ämnen, därvid de socialmedicinska aspekterna uttömmande behandlas i anslutning till konkreta sjukdomsfall och den avslutas med en huvudkurs, som innesluter såväl föreläsningar som demonstrationer i form av gruppbesök till olika institutioner och samhällsorgan av intresse för den blivande läkaren. Den årliga föreläsningensvolymen uppgår till 180 timmar jämte examination.

Redan av denna korta sammanfattning torde ha klargjorts, att socialmedicinen är av synnerlig vikt såväl med hänsyn till ämnets art som till dess omfattning. Det är därför naturligt, att 1948 års läkarutbildningssakkunniga i sitt betänkande (SOU 1953: 7) förordade inrättandet av professur i ämnet med tillhörande basorganisation vid samtliga medicinska utbildningsanstalter. I proposition 212: 54 upptogs endast 2 av de då aktuella 4 professurerna. Departementschefen anförde i detta sammanhang följande: »Jag delar kommitténs åsikt att ämnet socialmedicin bör ha en fullgod representation vid varje lärosäte — — —. I likhet med flera av remissmyndigheterna finner jag det lämpligt att de socialmedicinska institutionerna utbyggs successivt. Då enligt vad nyss sagts lokaler för dylika institutioner kan beredas i Lund och Göteborg föreslår jag sålunda att pro-

fessurer i socialmedicin inrättas vid dessa lärosäten. Vid övriga lärosäten bör tills vidare den föreslagna undervisningen meddelas av arvodesavlönade lärare.» Senare har ytterligare en professur tillkommit, nämligen vid den nyinrättade medicinska högskolan i Umeå.

För närvarande finnes alltså 3 ordinarie företrädare för ämnet socialmedicin, nämligen vid de medicinska utbildningsanstalterna i Lund, Göteborg och Umeå, medan dylik saknas i Uppsala och Stockholm. Situationen blir för Uppsalas del särskilt bekymmersam om man tar hänsyn till att detta lärosäte saknar företrädare i ordinarie lärarställning även för det andra av den förebyggande medicinens två stora ämnen, nämligen hygien. Situationen är följande:

	Uppsala	Stockholm	Lund	Göteborg	Umeå
Hygien	—	1	1	1	1
Socialmedicin	—	—	1	1	1

En förutsättning för att professur skall kunna inrättas är att lämpliga lokaler kan ställas till förfogande. Genom beslut av 1958 års riksdag beviljade Kungl. Maj:t den på staten ankommande medelsanvisningen för uppförande av en särskild byggnad inom akademiska sjukhusets område, avsedd att tillgodose behovet av institutionslokaler för socialmedicinen. Denna byggnad står sedan en tid fullt färdig och Uppsala har därigenom som hittills enda lärosäte i landet institutionslokaler som från början är utformade för det nya ämnet och dess behov.

Undervisningen i socialmedicin infaller vid olika tidpunkter av utbildningen, och de olika momenten har därför successivt introducerats. Hittills har givits propedeutisk kurs samt samundervisning med kliniska ämnen. Huvudkursen i ämnet blir aktuell först under innevarande vårtermin.

I proposition 212: 54 förutsattes att undervisningen i socialmedicin vid de läroanstalter, som ej direkt erhöi professur med basorganisation skulle bedrivas med hjälp av biträdande lärare på det sätt som framgår av nedanstående uppställning.

<i>Lund, Göteborg (senare även Umeå)</i>	<i>Uppsala och Stockholm</i>
1 professor	—
1 biträdande lärare	biträdande lärare
1 kurator	—
1 statistiker (arvode)	—
1 kontorist (alt. kanslibitråde)	—
1 klinisk amanuens	—

Den samlade erfarenheten har snabbt visat, att det föreligger utomordentliga svårigheter att genomföra undervisningen i ett stort och grundläggande ämne enbart med hjälp av biträdande lärarkrafter. Det gäller ju inte bara att ha tillgång till arvode för täckning av ett visst antal undervisningstimmar. Det är nödvändigt, att universitetet för denna undervis-

ning disponerar lärare med tillräckligt höga kvalifikationer. Undervisningen i socialmedicin blir nämligen i många avseenden krävande, eftersom det nya ämnet innehållsmässigt skall finna en tillfredsställande form och integrerad undervisning skall tillämpas i betydande utsträckning. Det kräves en ämnesföreträdare, som kan hävda disciplinens betydelse och samtidigt planlägga undervisningen med lämplig avvägning av de olika grenarnas inbördes relation.

I detta sammanhang bör understrykas de större svårigheter som föreligger att förvärva biträdande lärare med lämplig utbildning och undervisningsvana i en stad av Uppsalas storlek jämfört med exempelvis huvudstaden. Likväl har karolinska institutet funnit angeläget att bland sina äskanden till årets riksdag jämväl upptaga förslag om inrättande av professur i ämnet.

I Uppsala har som redan nämnts till dato introducerats de första två stadierna i undervisningsschemat. Att detta kunnat ske, trots den helt otillfredsställande personalorganisationen, får väsentligen tillskrivas det förhållandet, att en universitetsdocent i socialpediatrik på ett verksamt sätt deltagit i såväl planläggning som genomförande av undervisningen. Denne befattningshavare har från den 1 juni 1960 erhållit professur vid annat lärosäte. Samtidigt skall nu den hittillsvarande undervisningen väsentligt utvidgas genom införande av det tredje och sista stadiet, huvudkursen. *Detta är en situation som icke kan bemästras.* Det bör i detta sammanhang också erinras om att trycket på undervisningen även i ämnet socialmedicin kommer att öka i och med utökning av antalet studerande för Uppsalas vidkommande från 60 till 80 per år. För det aktuella ämnet beräknas denna utökning inträda från den 1 juli 1961. För ett avsevärt antal kliniska ämnen har en förstärkning av personalorganisationen föreslagits med anledning härav; för ämnet socialmedicin har föreslagits endast en uppräknad av arvudet till biträdande lärare samt av materialanslaget.

En förutsättning för inrättandet av en professur bör vara att väl meriterade sökande till densamma skall kunna påräknas. Att så är fallet beträffande socialmedicinen är uppenbart av den nyligen avslutade konkurrensen beträffande professuren vid medicinska högskolan i Umeå. De tre i denna deltagande bedömdes samtliga kompetenta för befattningen i fråga.

Det framgår av det ovan sagda att inrättandet av en professur med fullt utbyggd basorganisation redan från den 1 juli 1960 vore fullt motiverat. Med hänsyn till det statsfinansiella läget kunde emellertid en något långsammare takt komma i fråga. Om endast professur men ingen basorganisation inrättades redan den 1 juli 1960 skulle åtminstone en kursledare och sammanhållande kraft för undervisningen under läsåret 1960—1961, kunna erhållas. Basorganisationen förutsattes då tillkomma den 1 juli 1961. För budgetåret 1960/61 skulle ett sådant arrangemang innebära en merkostnad av ca 22 000 kronor enligt nedanstående uppställning:

Vid professurs inrättande
kr. 39 646: —

Om undervisningen skötes från Stockholm
på samma sätt som sker i ämnet hygien
Föreläsningensarvoden 130 tim. à

80: —	kr. 10 400
Kursledararvode	» 1 600
Tentamensarvode 60 stud.	» 2 400
Resor (minst 50 st.) à 20: —	» 1 000
Traktamenten (minst 50 st.) à	
44: —	» 2 200

Summa kronor 17 600

Under hänvisning till vad som här anförts vill vi i första hand hemställa, att riksdagen måtte besluta om inrättande av professur i socialmedicin vid Uppsala universitet från den 1 juli 1960 och att principbeslut fattas om inrättande av den tillhörande basorganisationen från den 1 juli 1961, samt i andra hand

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att till nästkommande riksdag framlägga förslag om inrättande av professur i socialmedicin jämte tillhörande basorganisation vid Uppsala universitet.

Stockholm den 22 januari 1960

John Lundberg

Edvin Jacobsson

Henrik Munktell

S. G. W. Wahlund